

دانشگاه اربعین
معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی
مدیریت تحصیلات تکمیلی

کد رهگیری ثبت پروپوزال: ۱۰۱۶۹۳۷

کد رهگیری ثبت پایان نامه:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کلیه امتیازهای این پایان‌نامه به دانشگاه بوعلی سینا تعلق دارد. در صورت استفاده از تمام یا بخشی از مطالب این پایان‌نامه در مجلات، کنفرانس‌ها و یا سخنرانی‌ها، باید نام دانشگاه بوعلی سینا یا استاد راهنمای پایان‌نامه و نام دانشجو با ذکر مأخذ و ضمن کسب مجوز کتبی از دفتر تحصیلات تکمیلی دانشگاه ثبت شود. در غیر این صورت مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت. درج آدرس‌های ذیل در کلیه مقالات خارجی و داخلی مستخرج از تمام یا بخشی از مطالب این پایان‌نامه در مجلات، کنفرانس‌ها و یا سخنرانی‌ها الزامی می‌باشد.

....., Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

مقالات خارجی

..... گروه ..... دانشکده ..... دانشگاه بوعلی سینا، همدان.

مقالات داخلی

دانشگاه اصفهان
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه آموزشی حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته حقوق خصوصی

عنوان:

مطالعه تطبیقی پیرامون عوامل ابطال آراء داوری در حقوق ایران و ایکسید

استاد راهنما:

دکتر حسن سواری

استاد مشاور:

دکتر محمد مولودی

نگارش:

معصومه بزچلوئی

۸ مهرماه ۱۳۹۱

سپاسگزاری

سپاس خدای راکه سخوران، دستون او بانند و شمارندگان، شمردن نعمت های او ندانند و کوشندگان، حق او را گردن نتوانند. و سلام و دورد بر محمد و خاندان پاک او، طاهران معصوم، هم آنان که وجودمان و مدار وجودشان است؛ و نفرین پیوسته بر دشمنان ایشان تا روز رستاخیز...

بدون شک جایگاه و منزلت معلم، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی شائبه ی او، بازبان قاصر و دست ناتوان، چیزی بنگاریم. اما از آنجایی که تجلیل از معلم، سپاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تأمین می کند و سلامت امانت باری راکه به دستش سپرده اند، تضمین؛ بر حسب وظیفه و از باب "من لم یسکر المنعم من المخلوقین لم یسکر الله عزوجل"؛ از استاد با کمالات و شایسته؛ جناب آقای دکتر حسن سواری که در کمال سعه صدر، با حسن خلق و فروتنی، از بیچ کلمی در این عرصه بر من دریغ ننمودند و زحمت راهمایی این رساله را بر عهده گرفتند؛

از استاد صبور و باتقوا، جناب آقای دکتر محمد مولودی، که زحمت مشاوره این رساله را در حالی متقبل شدند که بدون مساعدت ایشان، این پروژه به نتیجه مطلوب نمی رسید؛

و از استادان فرزانه و دولسوز؛ جناب آقای دکتر سید یونس نورانی مقدم و دکتر فیض ا... جعفری که زحمت داوری این رساله را متقبل شدند؛ کمال تشکر و قدردانی را دارم.

باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را سپاس گوید.

دانشگاه بوعلی سینا
مشخصات رساله/پایان نامه تحصیلی

عنوان:

مطالعه تطبیقی پیرامون عوامل ابطال آراء داوری در حقوق ایران و ایکسید

نام نویسنده: معصومه بزچلوئی

نام استاد راهنما: دکتر حسن سواری

نام استاد مشاور: دکتر محمد مولودی

دانشکده: ادبیات و علوم انسانی

گروه آموزشی: حقوق

رشته تحصیلی: حقوق

گرایش تحصیلی: خصوصی

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

تاریخ تصویب: ۱۳۸۹/۱۰/۱۹

تاریخ دفاع: ۱۳۹۱/۷/۸

تعداد صفحات: ۱۱۸

چکیده:

آراء داوری علیرغم این که توسط خود اصحاب دعوا به قضاوت شخص یا اشخاص منتخب آنان گذاشته شده است، می تواند مورد اعتراض محکوم علیه قرار گیرد زیرا همان دلایلی که تجدیدنظرپذیری آراء دادگاه ها را توجیه می کند، قابل اعتراض بودن رأی داوری را نیز توجیه می نماید و به طریق اولی این ضرورت در آراء داوری بیشتر احساس می شود زیرا اگر آراء دادگاه ها توسط قضات ذی صلاح که دارای صلاحیت اخلاقی و دانش کافی هستند صادر می شود، در داوری عموماً رأی توسط داورانی صادر می شود که فاقد چنین ویژگی هایی هستند. لذا احتمال وقوع اشتباه در آراء داوری به مراتب بیشتر از آراء مراجع قضایی است. به همین منظور علیرغم پذیرش اصل قطعیت آراء، برای اعتراض به رأی داوری طرقی پیش بینی شده است. علل ابطال رأی داوری در قانون آیین دادرسی مدنی شامل مخالفت رأی با قوانین موجد حق، عدم اعتبار قرارداد داوری، صدور رأی توسط داوران غیرمجاز، صدور رأی خارج از محدوده صلاحیت و موضوع داوری، مخالفت رأی با مندرجات معتبر دفتر املاک و دفتر اسناد رسمی و صدور رأی خارج از موعد مقرر می باشد. در ایکسید نیز این عوامل عبارتند از: تشکیل نادرست دیوان، فساد یکی از اعضای دیوان، فقدان دلایل، نقض جدی یکی از اصول اساسی آیین دادرسی و تجاوز آشکار از اختیارات. با بررسی تطبیقی این دو نظام به این نتیجه رسیدیم که جهاتی مانند نقض اصول اساسی آیین دادرسی و ذکر اسباب رأی باید به ماده ۴۸۹ قانون آیین دادرسی مدنی افزوده شود. همچنین، بندهای ۱ و ۲ ماده ۴۸۹ زائد بوده و پیشنهاد می شود که حذف شوند. در نهایت پیشنهاد می شود که با توجه به نیاز روزافزون کشورمان به سرمایه گذاری خارجی، الحاق ایران به کنوانسیون واشنگتن مورد تصویب مجلس قرار گیرد.

واژه های کلیدی: ابطال، داوری، ماده ۴۸۹ قانون آیین دادرسی مدنی

فصل اول : طرح پژوهشی

۳	.....	مقدمه
۴	.....	۱-۱- بیان مسئله
۶	.....	۲-۱- سابقه و ضرورت پژوهش
۶	.....	۱-۲-۱- سابقه
۸	.....	۲-۲-۱- ضرورت پژوهش
۸	.....	۳-۱- فرضیه های پژوهش
۸	.....	۴-۱- روش تحقیق

فصل دوم: کلیات پژوهشی

۱۱	.....	مقدمه
۱۲	.....	۱-۲- مفهوم، پیشینه تاریخی و انواع داوری
۱۲	.....	۱-۱-۲- مفهوم داوری و تمیز آن از سایر مفاهیم مشابه
۱۲	.....	۱-۱-۱-۲- داوری
۱۲	.....	۱-۱-۱-۱-۲- معنای لغوی
۱۲	.....	۲-۱-۱-۱-۲- معنای اصطلاحی
۱۲	.....	۱-۲-۱-۱-۱-۲- داوری در فقه
۱۳	.....	۲-۲-۱-۱-۱-۲- داوری در حقوق
۱۴	.....	۲-۱-۱-۲- داوری و سازش
۱۶	.....	۳-۱-۱-۲- داوری و کارشناسی
۱۷	.....	۴-۱-۱-۲- داوری و گواهی
۱۸	.....	۵-۱-۱-۲- داوری و داری قضایی
۲۰	.....	۲-۱-۲- انواع داوری
۲۱	.....	۱-۲-۱-۲- تقسیم به لحاظ فلسفه وجودی
۲۱	.....	۱-۱-۲-۱-۲- داوری سازمانی
۲۳	.....	۲-۱-۲-۱-۲- داوری موردی
۲۴	.....	۲-۲-۱-۲- تقسیم بندی از جهت تعلق به یک کشور یا تعلق به جامعه جهانی

۲۴	.....داوری داخلی.....۱-۲-۲-۱-۲
۲۶	.....داوری بین المللی.....۲-۲-۲-۱-۲
۲۷	.....تقسیم بر اساس مبنای تصمیم گیری داوران.....۳-۲-۱-۲
۲۷	.....داوری بر مبنای قانون.....۱-۳-۲-۱-۲
۲۹	.....داوری بر اساس ملاحظات غیرحقوقی.....۲-۳-۲-۱-۲
۲۹	.....داوری بر پایه انصاف.....۱-۲-۳-۲-۱-۲
۳۰	.....داوری کدخدامنشانه یا میانجیگری دوستانه.....۲-۲-۳-۲-۱-۲
۳۲	.....پیشینه داوری.....۳-۱-۲
۳۲	.....داوری در حقوق ایران.....۱-۳-۱-۲
۳۴	.....داوری در کنوانسیون واشنگتن.....۲-۳-۱-۲
۳۷	.....اعتراض به رأی و موارد آن.....۲-۲
۳۷	.....شیوه های اعتراض به رأی داوری.....۱-۲-۲
	.....درخواست ابطال به عنوان تنها راه اعتراض به رأی داوری در قانون آیین
۳۷	.....دادرسی مدنی.....۱-۱-۲-۲
	.....درخواست ابطال به عنوان یکی از راه های اعتراض به رأی داوری در
۳۸	.....ایکسید.....۲-۲-۲-۱-۲
۳۹	.....محدودیت موارد ابطال رأی داوری.....۲-۲-۲
۳۹	.....لزوم محدود بودن موارد ابطال آراء داوری.....۱-۲-۲-۲
	.....شناسایی اصل قطعیت آراء داوری و استثنایی بودن ابطال رأی در قانون آیین
۴۰	.....دادرسی مدنی و کنوانسیون واشنگتن.....۲-۲-۲-۱-۲

فصل سوم: نظام ابطال آراء داوری در قانون آیین دادرسی مدنی ایران و ایکسید

۴۳	.....مقدمه.....
۴۴	.....علل ابطال رأی داوری در قانون آیین دادرسی مدنی ایران و ایکسید.....۱-۳
۴۴	.....علل ابطال رأی داوری در قانون آیین دادرسی مدنی ایران.....۱-۱-۳
۴۴	.....مخالفت با قوانین موجد حق.....۱-۱-۱-۳
۴۴	.....مخالفت با مندرجات معتبر دفتر املاک یا دفاتر اسناد رسمی.....۲-۱-۱-۳
۴۵	.....مخالفت با مندرجات معتبر دفتر املاک.....۱-۲-۱-۳
۴۵	.....مخالفت با مندرجات معتبر دفاتر اسناد رسمی.....۲-۲-۱-۳

- ۳-۱-۱-۳- عدم اعتبار قرارداد داوری ۴۶
- ۳-۱-۱-۳- قرارداد داوری و انواع آن ۴۶
- ۳-۱-۱-۳- عوامل بطلان قرارداد داوری ۴۷
- ۳-۱-۱-۳- اشتباه و اکراه طرفین ۴۸
- ۳-۱-۱-۳- عدم اهلیت اقامه دعوی طرفین ۴۸
- ۳-۱-۱-۳- عدم اهلیت در قانون مدنی ۴۸
- ۳-۱-۱-۳- عدم اهلیت اشخاص حقیقی ۴۹
- ۳-۱-۱-۳- عدم اهلیت اشخاص حقوقی ۵۰
- ۳-۱-۱-۳- عدم احراز سمت ۵۲
- ۳-۱-۱-۳- عدم تعیین موضوع داوری ۵۳
- ۳-۱-۱-۳- نامشروع بودن سبب قرارداد داوری ۵۳
- ۳-۱-۱-۳- قابل داوری نبودن اختلاف ۵۴
- ۳-۱-۱-۳- صدور رأی توسط داوران غیرمجاز ۵۵
- ۳-۱-۱-۳- عدم اهلیت مطلق ۵۶
- ۳-۱-۱-۳- عدم اهلیت نسبی ۵۸
- ۳-۱-۱-۳- تجاوز از حدود اختیارات ۶۰
- ۳-۱-۱-۳- صدور و تسلیم رأی خارج از موعد مقرر ۶۴
- ۳-۱-۱-۳- علل ابطال رأی داوری در ایکسید ۶۷
- ۳-۱-۲-۱- تشکیل نادرست دیوان ۶۷
- ۳-۱-۲-۲- تجاوز آشکار از اختیارات ۶۸
- ۳-۱-۲-۲- ماهیت تجاوز آشکار از اختیارات ۶۸
- ۳-۱-۲-۲- اشکال تجاوز از اختیارات ۶۹
- ۳-۱-۲-۲- صلاحیت ۷۰
- ۳-۱-۲-۲- قانون مناسب ۷۱
- ۳-۱-۲-۳- فساد یکی از اعضای دیوان ۷۴
- ۳-۱-۲-۴- انحراف جدی از یکی از اصول اساسی آیین دادرسی ۷۶
- ۳-۱-۲-۴- تخطی جدی و اصل اساسی ۷۶
- ۳-۱-۲-۴- اصول اساسی آیین دادرسی ۷۷
- ۳-۱-۲-۴- بیطرفی و استقلال ۷۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷۸	۳-۱-۲-۴-۲-۲-۲- حق استماع.....
۸۰	۳-۱-۲-۴-۲-۳- شور.....
۸۰	۳-۱-۲-۴-۲-۴- ادله و اثبات موضوع.....
۸۱	۳-۱-۲-۴-۳- اعتراض به نقض آیین دادرسی.....
۸۱	۳-۱-۲-۵- فقدان دلایل.....
۸۲	۳-۱-۲-۵-۱- عدم ذکر دلایل.....
۸۳	۳-۱-۲-۵-۲- دلایل ناکافی و نامربوط.....
۸۴	۳-۱-۲-۵-۳- دلایل متناقض.....
۸۵	۳-۱-۲-۵-۴- کوتاهی در رسیدگی به تمام موضوعات.....
۸۷	۳-۲- آیین ابطال رأی داوری.....
۸۷	۳-۲-۱- مهلت تقاضای ابطال رأی.....
۸۷	۳-۲-۱-۱- مهلت تقاضای ابطال رأی در قانون آیین دادرسی مدنی ایران.....
۹۱	۳-۲-۱-۲- مهلت تقاضای ابطال رأی در ایکسید.....
۹۳	۳-۲-۲- مرجع تقاضای ابطال رأی.....
۹۳	۳-۲-۲-۱- مرجع تقاضای ابطال رأی در قانون آیین دادرسی مدنی ایران.....
۹۴	۳-۲-۲-۱-۱- رسیدگی به درخواست ابطال.....
۹۵	۳-۲-۲-۱-۲- آثار درخواست ابطال.....
۹۶	۳-۲-۲-۲- مرجع تقاضای ابطال رأی در ایکسید.....
۹۶	۳-۲-۲-۲-۱- تشکیل کمیته ویژه.....
۹۸	۳-۲-۲-۲-۲- رسیدگی کمیته ویژه.....
۹۹	۳-۲-۳- رسیدگی به ماهیت دعوا پس از ابطال رأی داوری.....
۹۹	۳-۲-۳-۱- رسیدگی به ماهیت دعوا پس از ابطال رأی داوری در قانون آیین دادرسی مدنی ایران.....
۹۹	۳-۲-۳-۱-۱- ارجاع به داوری به صورت مطلق.....
۱۰۰	۳-۲-۳-۱-۲- ارجاع به داوری به صورت مقید.....
۱۰۱	۳-۲-۳-۲- رسیدگی به ماهیت دعوا پس از ابطال رأی داوری در ایکسید.....
۱۰۱	۳-۲-۳-۲-۱- تشکیل دیوان جدید.....

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰۲.....	۳-۲-۳-۲-۲- موقعیت طرفین در دیوان جدید
۱۰۵.....	نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۱۱.....	فهرست منابع
	ضمائم

فصل اول

طرح پژوهشی

یکی از مباحث مهم داوری - که یکی از طرق مهم حل و فصل اختلافات در حقوق داخلی و به ویژه حقوق تجارت بین الملل است - اعتراض به رأی داوری به صورت درخواست ابطال رأی می باشد. در حقوق ایران، فصل هفتم قانون داوری تجاری بین المللی مصوب ۱۳۷۶ و مواد ۴۹۳-۴۸۹ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ به این موضوع پرداخته اند. موضوع اصلی این رساله قانون آیین دادرسی مدنی خواهد بود؛ هر چند در برخی مباحث، اشاره ای گذرا به قانون داوری تجاری بین المللی نیز خواهیم داشت. در حوزه حقوق تجارت بین الملل نیز کنوانسیون واشنگتن به عنوان یکی از مهمترین منابع حقوق تجارت بین الملل، در ماده ۵۲ به این امر توجه داشته است. در کتاب های آیین دادرسی مدنی و مقالات و پایان نامه ها، مطالبی در مورد داوری بیان شده است. ولی باید توجه داشت که مطالب ذکر شده در این منابع، بسیار اندک می باشد. یکی از اصول مورد توجه طرفین، اصل قطعیت آراء داوری می باشد که همواره مورد توجه طرفین داوری بوده است. در عین حال، باید متذکر شد که آنچه مورد نظر طرفین اختلاف بوده و در رویه و قواعد داوری و دکترین علمای حقوق مورد تأکید قرار گرفته است، اثر الزام آور و قطعی حکمی است که به نحو صحیح صادر شده باشد. بنابراین چنانچه تخلفی صورت گرفته باشد، حکم معتبری وجود نخواهد داشت که دارای اثر الزام آور و قطعی باشد. بنابراین، در راستای اهمیت موضوع، در این پایان نامه سعی خواهد شد مبانی ابطال رأی داور، مرجع و مهلت تقاضای ابطال رأی داوری و ... مورد بررسی قرار گیرد.

در این پایان نامه، مطالب در سه فصل، مطرح خواهد شد. در فصل اول، مباحث مربوط به بیان مسئله، اهمیت و ضرورت پژوهش، فرضیه های آن و روش تحقیق خواهد آمد. در فصل دوم، به سابقه داوری، بیان مفاهیم و انواع داوری، طرق اعتراض به رأی داوری و محدودیت موارد ابطال رأی داوری پرداخته خواهد شد و در نهایت در فصل سوم - که مهمترین قسمت پایان نامه می باشد - مبانی ابطال رأی داوری، آیین ابطال رأی داوری که شامل مباحث، مرجع و مهلت تقاضای ابطال رأی داوری و مرجع رسیدگی به ماهیت دعوا پس از ابطال رأی می باشد، مطرح می شود.

۱-۱- بیان مسئله

مراجعه به داوری، هم در داوری های محلی و هم در داوری های تجاری بین المللی، به این منظور صورت می گیرد که به خاطر پاره ای از مزایا، داور که شخص خصوصی منتخب طرفین اختلاف است، جایگزین قاضی شود. در حالی که، درخواست ابطال رأی داوری، با هدف داوری و همه مزایایی که برای داوری شناخته شده است، در تعارض است. با وجود این، در برخی مواقع ممکن است یکی از طرفین دعوا، رأی داوری را صحیح ندانسته و علت آن را تخلفاتی بداند که در روند داوری رخ داده است. اگر چنین ادعایی ثابت شود، درخواست ابطال رأی داوری با هدف نهایی توسل به داوری که همانا احقاق حق است در تعارض نخواهد بود.

در حقوق ایران، قانون آیین داری دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹ در باب هفتم، به مبحث داوری پرداخته است. در این قانون اصل بر قطعیت آراء می باشد و در موارد محدودی امکان درخواست ابطال رأی داور وجود دارد. مواد ۴۹۳-۴۸۹ این قانون به مسائل مطروحه در زمینه ابطال آراء داوری پرداخته است. بر اساس ماده ۴۸۹ رأی داوری در موارد زیر باطل است و قابلیت اجرایی ندارد:

- رأی صادره مخالف با قوانین موجد حق باشد.
- داور نسبت به مطلبی که موضوع داوری نبوده رأی صادر کرده است.
- داور خارج از حدود اختیار خود رأی صادر نموده باشد. در این صورت فقط آن قسمت از رأی که خارج از اختیارات داور است ابطال می گردد.
- رأی داور پس از انقضاء مدت داوری صادر و تسلیم شده باشد.
- رأی داور با آن چه در دفتر املاک یا بین اصحاب دعوا در دفتر اسناد رسمی ثبت شده و دارای اعتبار قانونی است مخالف باشد.
- رأی به وسیله داورانی صادر شده که مجاز به صدور رأی نبوده اند.
- قرارداد رجوع به داوری بی اعتبار بوده باشد.

ماده ۴۹۰ قانون مزبور نیز مرجع و مهلت درخواست ابطال رأی داوری را معین کرده است. بر اساس این ماده، هر یک از طرفین می تواند ظرف بیست روز از ابلاغ رأی داور (برای اشخاص مقیم خارج از کشور، دو ماه)، از دادگاهی که دعوا را به داوری ارجاع کرده یا دادگاهی که صلاحیت رسیدگی به اصل دعوا را دارد، حکم به بطلان رأی داور را بخواهد.

در زمینه حقوق تجارت بین الملل نیز، با توجه به گسترش تجارت بین الملل و همچنین نیاز روزافزون دولت ها به سرمایه گذاری های خارجی، قراردادهایی بی شماری بین دولت ها و سرمایه گذاران خارجی منعقد شده است. به تبع انعقاد این قراردادها، ممکن است اختلافاتی بین طرفین

در خصوص تفسیر یا اجرای قرارداد پیش آید. به همین دلیل، در بیشتر قراردادهای مربوط به تجارت بین‌المللی، شرط ارجاع به داوری دیده می‌شود یعنی طرفین قرارداد قبل از بروز اختلاف توافق می‌کنند که اختلافات از طریق داوری، حل و فصل شود. با توجه به همین موضوع، معاهده بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه (معاهده واشنگتن ۱۹۶۵)، که به معاهده حل و فصل اختلاف ناشی از سرمایه‌گذاری بین دولتها و اتباع سایر دولتها (حقیقی یا حقوقی)^۱ معروف است، اقدام به تأسیس مرکز داوری به نام «مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه‌گذاری»^۲ نموده است. بر اساس ماده ۵۳ این کنوانسیون، احکام صادره این مرکز لازم‌الاجراء و قطعی است. البته در مواردی امکان درخواست ابطال آراء به صورت محدود و استثنایی وجود دارد که در بند ۱ ماده ۵۲ کنوانسیون ذکر شده است:

● در صورتی که دیوان به طور صحیح تشکیل نشده باشد. مواد ۴۰-۳۷ کنوانسیون به صورت جامع به نحوه تشکیل دیوان داوری پرداخته است.

● در صورتی که دیوان آشکارا از اختیارات خود تجاوز کرده باشد.

● نقض جدی یکی از اصول اساسی آیین دادرسی مانند اصل بی‌طرفی.

● در صورتی که یکی از اعضاء دیوان دچار فساد شده باشد.

● در صورتی که دلایل مبنای صدور رأی داوری بیان نشده باشد.

بر اساس بند ۲ و ۳ ماده ۵۲ کنوانسیون، درخواست ابطال رأی باید ظرف ۱۲۰ روز از تاریخ صدور رأی و در صورت ادعای فساد ظرف ۱۲۰ روز پس از کشف آن صورت پذیرد که در هر صورت نباید این فاصله زمانی متجاوز از ۳ سال بعد از تاریخ صدور حکم باشد. درخواست ابطال توسط یک کمیته ویژه^۳ سه نفره که اعضای آن به وسیله رئیس شورای داوری مرکز حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه‌گذاری و از میان هیأت داوران مرکز منصوب می‌شود، مورد رسیدگی قرار می‌گیرد. این نوع نظام ابطال رأی ایکسید، دادگاه‌های داخلی را از مداخله در آراء مرکز ممنوع می‌سازد. این شیوه به دلیل محدود کردن دخالت دادگاه‌های داخلی در مکانیسم حل و فصل اختلافات داوری ایکسید قابل توجه می‌باشد. در نهایت، طبق بند ۶ ماده ۵۲ کنوانسیون، پس از ابطال رأی، دیوان جدیدی به اختلاف رسیدگی خواهد کرد.

سؤالات اساسی که در این پایان‌نامه مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند به شرح ذیل می‌باشد:

● آیا موارد ابطال آراء داوری در قانون آیین دادرسی مدنی جامع و کامل می‌باشد؟

● موارد ابطال آراء داوری در قانون آیین دادرسی مدنی حصری می‌باشد یا تمثیلی؟

1. Convention on the settlement of investment disputes between states and nationals of other state.

2. International Center for Settlement of Investment Disputes (ICSID).

3. Ad hoc committee

- آیا مهلت درخواست ابطال رأی داوری مندرج در قانون آیین دادرسی مدنی، باید در خصوص تمامی علل ابطال رأی رعایت شود؟
- آیا همواره مرجع رسیدگی به ماهیت دعوا، پس از ابطال رأی داوری، دادگاه می باشد؟

۱-۲- سابقه و ضرورت پژوهش

۱-۲-۱- سابقه

با جستجو در کتب آیین دادرسی مدنی متوجه شدیم که این کتب به ذکر مواد قانونی داوری داخلی اکتفا کرده و به بحث در خصوص نظام ابطال رأی داوری در آیین دادرسی مدنی نپرداخته اند. در مورد کنوانسیون واشنگتن نیز باید گفت که در پاره ای از کتب مربوط به تجارت بین الملل، به برخی از مواد مرتبط با ابطال رأی داوری اشاره شده است ولی به تفصیل، نظام ابطال رأی داوری در ایکسید بررسی نشده است. در مقالات نیز فقط کلیات داوری بیان شده است و هیچ یک از مقالات منحصراً به نظام ابطال آراء در آیین دادرسی مدنی و ایکسید نپرداخته است. در بین پایان نامه های کشور نیز فقط یک پایان نامه به مبحث ابطال آراء داوری در آیین دادرسی مدنی پرداخته؛ در حالی که هیچ پایان نامه ای در خصوص نظام ابطال رأی داوری در ایکسید نگاشته نشده است. با وجود این، به برخی از این منابع اشاره می کنیم:

- بروشه، آ. (۱۳۶۸). قانون حاکم و اجرای احکام در داوریهای موضوع کنوانسیون حل و فصل اختلافات ناشی از سرمایه گذاری بین دولتها و اتباع دول دیگر. م، محبی (مترجم). مجله حقوقی بین المللی، شماره ۱۰، ۲۰۴-۱۶۳.

این مقاله، به مبحث قانون حاکم بر داوری پرداخته است. این مبحث، در شرح و توضیح یکی از علل ابطال رأی داوری در ایکسید -یکی از مصادیق بارز تجاوز از اختیارات، عدم اعمال قانون حاکم بر داوری می باشد- مفید خواهد بود.

- جاویدتاش، ا. (۱۳۷۷). موارد ابطال رأی داوری در قانون آیین دادرسی مدنی و قانون داوری تجاری بین المللی ایران. رساله کارشناسی ارشد چاپ نشده. دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی. این پایان نامه به راهنمایی دکتر گودرز افتخار جهرمی، در سه بخش، به ابطال رأی داوری در نظام دوگانه حقوق داوری ایران پرداخته است که قسمت مربوط به ابطال رأی داوری در قانون آیین دادرسی مدنی در این پایان نامه مورد لحاظ قرار خواهد گرفت.

- الجعیر، إ. (۲۰۰۹). بطلان حکم المحکم. عمان: دار الثقافة.

این کتاب شامل دو فصل می باشد. در فصل اول، به آراء داوری و روش اعتراض به آن پرداخته شده و در فصل دوم، اسباب ابطال رأی داوری بیان شده است. در این کتاب، به قوانین داوری کشور مصر،

اردن، عربستان و فرانسه اشاره شده است. همچنین کنوانسیون نیویورک و قانون نمونه آنسیترال نیز مورد توجه نویسندگان بوده است.

● جنیدی، ل. (۱۳۷۶). قانون حاکم در داوریه‌های تجاری بین‌المللی، تهران: نشر دادگستر.
مؤلف در سه بخش و به صورت مفصل به موضوع قوانین حاکم بر قرارداد داوری، آیین داوری و ماهیت دعوا پرداخته است که بخش سوم آن قوانین حاکم بر ماهیت دعوا- مرتبط با موضوع پایان‌نامه می‌شود.

● دو وریز، ه. (۱۳۷۶). داوری تجاری بین‌المللی. م، محبی (مترجم). مجله حقوقی بین‌المللی، شماره ۲۱، ۷۲-۴۵.

این مقاله -با وجود کوتاه بودن- به خوبی مسائل مختلفی را که در زمینه داوری وجود دارد، مورد کنکاش و بررسی قرار داده است. این مباحث مخصوصاً «استدلال در رأی داور» می‌تواند در این پایان‌نامه مورد استفاده قرار گیرد زیرا یکی از موارد درخواست ابطال رأی داوری در نظام ایکسید، عدم ذکر دلایلی می‌باشد که مبنای صدور رأی می‌باشد.

● الشرايري، أ. (۲۰۱۱). بطلان حکم التحكيم و مدي رقابة محكمة النقض (التمييز) عليه (دراسة مقارنة). عمان: دار الثقافة.

در فصل اول این کتاب، اسباب ابطال رأی داوری بررسی شده و در فصل دوم، به مرجع ابطال رأی داوری پرداخته شده است. در نگارش این کتاب، از قوانین داوری مصر، اردن، کویت، لبنان و فرانسه استفاده شده است.

● شمس، ع. (۱۳۸۴). آیین دادرسی مدنی (ج ۳)، تهران: دراک.

دکتر شمس در این کتاب در بخش سوم و تحت ۵ فصل به موضوع داوری پرداخته است. فصل پنجم تحت عنوان «شکایت نسبت به رأی داور و اجرای آن» به بررسی این امر بر اساس مواد ۴۹۳-۴۸۹ ق.آ.د.م اختصاص یافته است.

● Malintoppi, L., Schreuer, C., Reinisch, A. & Sinclair, A. (2009). The ICSID convention: A commentary (2th ed). Cambridge: Cambridge university press.

فصل چهارم این کتاب، به «داوری» اختصاص یافته است و ابطال رأی داوری در بخش پنجم این فصل مورد بررسی قرار گرفته است.

● <http://www.worldbank.org/icsid>

این وب سایت، متعلق به مرکز ایکسید می‌باشد که حاوی اطلاعات مفیدی در مورد این مرکز و علی‌الخصوص پرونده‌های مطروحه در آن می‌باشد.

۱-۲-۲- ضرورت پژوهش

با توجه به قواعد تسهیلات اضافی^۱ ایکسید مصوب ۱۹۷۸ که برای دول غیرعضو نیز امکان استفاده از قواعد داوری کنوانسیون را فراهم کرده است، دولت ایران نیز می تواند از این مقررات بهره مند شود. رژیم حقوقی ابطال آراء، از مهم ترین قواعد این کنوانسیون می باشد که دولت ایران بایستی با آگاهی کامل از موارد بطلان رأی، در مواردی که رأی صحیح نمی باشد درخواست ابطال رأی را بنماید تا بتواند به نحو احسن از حقوق ملت ایران دفاع نماید. همچنین، با مطالعه تطبیقی نظام ابطال آراء ایکسید با حقوق ایران بهتر می توان نقاط ضعف و قدرت قانون آیین دادرسی مدنی را شناخت و با افزودن مواردی مانند ذکر دلایل مبنای رأی، به سالم بودن رأی در داوری های داخلی کمک شایانی کرد.

۱-۳- فرضیه های پژوهش

- با مطالعه موارد ابطال آراء در ایکسید، مشخص می شود که قانون آیین دادرسی مدنی ایران در این زمینه کاستی هایی دارد مخصوصاً در مورد دلایلی که بر مبنای آن رأی صادر شده است، زیرا این امر باعث اطمینان طرفین به صحت رأی و به تبع آن اجرای رأی با رضایت خاطر می شود.
- موارد ابطال آراء داوری در قانون آیین دادرسی مدنی حصری می باشد.
- رعایت مهلت تعیین شده در قانون آیین دادرسی مدنی، برای تمامی درخواست های ابطال آراء داوری، بدون توجه به علت درخواست ابطال، امری الزامی و غیرقابل اجتناب می باشد.
- پس از ابطال رأی داوری، صرفاً دادگاه می تواند وارد ماهیت دعوا شود.

۱-۴- روش تحقیق

تحقیق و تدوین مطالب در این پایان نامه بر اساس روش کتابخانه ای می باشد. کتبی که در این پایان نامه مورد استفاده قرار می گیرد، کتب فارسی، انگلیسی و عربی می باشد. همچنین از مقالات موجود در مجلات علمی-پژوهشی، پایان نامه ها و نیز از وب سایت مرکز ایکسید در حد امکان استفاده شده است. در جهت غنای هر چه بیشتر پایان نامه، به تفسیر مواد قانونی که توسط حقوقدانان ارائه گردیده و به آراء قضایی محاکم دادگستری و همچنین در برخی موارد به قوانین داوری کشورها، علی الخصوص کشور مصر و فرانسه، مراجعه و سپس به صورت تحلیلی به مقایسه قانون آیین دادرسی مدنی کشورمان با ایکسید پرداخته شده تا نقاط ضعف و قوت مقررات داوری ایران مشخص شود.

---

1. Additional Facility Rules

فصل دوم

کلیات پژوهشی

این فصل شامل دو مبحث می شود. مبحث اول به کلیاتی برای آشنایی با مفهوم داوری اختصاص دارد. در این مبحث ابتدا مفاهیم مشابه داوری یعنی سازش، کارشناسی، گواهی و دادرسی قضایی مورد بررسی قرار می گیرد تا وجه تمایز داوری با شیوه های فوق الذکر مشخص شود. سپس انواع داوری به اعتبار فلسفه وجودی (داوری موردی و سازمانی)، به اعتبار تعلق به یک کشور یا تعلق به جامعه جهانی (داوری داخلی و بین المللی) و از نظر مبنای تصمیم گیری داوران مورد کنکاش قرار می گیرد. مبنای تصمیم گیری داوران، ممکن است قانون باشد یا ملاحظات غیرحقوقی. ملاحظات غیرحقوقی نیز خود به انصاف و داوری کدخدامنشانه تقسیم می شود.

پیشینه داوری در حقوق ایران و کنوانسیون واشنگتن نیز از موضوعات مورد توجه این رساله است. داوری یکی از تأسیسات حقوقی پیش بینی شده در قوانین ایران می باشد و نهادی نیست که فقط در قوانین حاضر عنوان گردیده باشد بلکه سابقه تاریخی طولانی دارد که سیر تکامل آن بیان خواهد شد. در مبحث دوم نیز به کلیاتی در مورد درخواست ابطال رأی داوری پرداخته می شود. در کنوانسیون واشنگتن، علاوه بر اعتراض به رأی داوری در قالب درخواست ابطال، از طریق تجدیدنظرخواهی نیز می توان از رأی شکایت کرد. در حالی که در قانون آیین دادرسی مدنی، درخواست ابطال تنها گزینه ممکن پیش روی معترض می باشد. محدودیت دلایل ابطال نیز از موضوعات مهم می باشد که در دو بخش جداگانه مورد بررسی قرار می گیرد. ابتدا به لزوم محدود بودن موارد ابطال اشاره شده و سپس به شناسایی اصل قطعیت آراء داوری و استثنایی بودن ابطال رأی در قانون آیین دادرسی مدنی ایران و ایکسید پرداخته می شود.